

समानतेचा अधिकार (अनुच्छेद 14 - 18)

समानतेचा अधिकार कायद्यासमोर प्रत्येकाला समान वागणूक प्रदान करतो, विविध कारणास्तव भेदभाव रोखतो, सार्वजनिक रोजगाराच्या बाबतीत प्रत्येकाला समान वागणूक देतो आणि अस्पृश्यता, आणि पदव्या (जसे की सर, रायबहादूर इ.) नष्ट करतो.

या लेखात, तुम्ही MPSC परीक्षेच्या दृष्टिकोनातून समानतेचा अधिकार आणि संबंधित घटनात्मक तरतुदींबद्दल सर्व वाचू शकता. मूलभूत अधिकारांबद्दल अधिक माहितीसाठी, लिंक केलेल्या लेखावर क्लिक करा.

आगामी MPSC परीक्षेची तयारी करणाऱ्या इच्छुकांनी MPSC परीक्षेच्या दृष्टिकोनातून महत्त्वपूर्ण असलेल्या या लेखात खाली चर्चा केलेल्या तपशीलांचा संदर्भ घेणे आवश्यक आहे.

समानतेचा अधिकार

समानतेच्या अधिकाराविषयी जाणून घेण्याआधी, इच्छुकांनी समानतेचे प्रकार जाणून घेतले पाहिजेत जेणेकरून ते काय आहे याची कल्पना येईल. आमच्या प्रस्तावनेतही त्याचा उल्लेख आहे. समानतेचे प्रकार आहेत:

1. नैसर्गिक
2. सामाजिक
3. नागरी
4. राजकीय
5. आर्थिक
6. कायदेशीर

समानतेचा अधिकार हा भारतीय राज्यघटनेत अंतर्भूत केलेल्या मूलभूत अधिकारांपैकी एक आहे. या अधिकारात काय समाविष्ट आहे आणि त्यात काय समाविष्ट आहे हे समजून घेणे फार महत्वाचे आहे. नागरी सेवा परीक्षेसाठी MPSC अभ्यासक्रमातील राज्यशास्त्र आणि संविधान विभागांमध्ये हा विषय मूलभूत विषय आहे.

खाली आम्ही समानतेच्या अधिकारांतर्गत राज्यघटनेतील संबंधित कलमे प्रदान करतो.

समानतेचा अधिकार

Article	संक्षिप्त वर्णन
कलम 14	धर्म, वंश, जात, लिंग किंवा जन्मस्थान या आधारावर राज्य कोणत्याही व्यक्तीला कायद्यापुढे समानता नाकारणार नाही किंवा भारताच्या हद्दीत कायद्यांचे समान संरक्षण नाकारणार नाही.
कलम 15	राज्य कोणत्याही नागरिकाशी केवळ धर्म, वंश, जात, लिंग, जन्मस्थान किंवा त्यांपैकी कोणत्याही कारणावरून भेदभाव करणार नाही.
कलम 16	राज्याच्या अखत्यारीतील कोणत्याही कार्यालयात नोकरी किंवा नियुक्ती यासंबंधीच्या बाबतीत सर्व नागरिकांसाठी समान संधी असेल.
कलम 17	अस्पृश्यता निर्मूलन
कलम 18	लष्करी आणि शैक्षणिक वगळता सर्व पदव्या रद्द करणे

कायद्यासमोर समानता (अनुच्छेद 14)

कलम 14 कायद्याच्या दृष्टीने सर्व लोकांना समान वागणूक देते.

- ही तरतूद सांगते की कायद्यासमोर सर्व नागरिकांना समान वागणूक दिली जाईल.
- देशाचा कायदा सर्वांना समान संरक्षण देतो.
- त्याच परिस्थितीत, कायदा लोकांशी समान वागणूक देईल.

भेदभाव प्रतिबंध (अनुच्छेद 15)

हा लेख कोणत्याही प्रकारे भेदभाव करण्यास मनाई करतो.

• कोणताही नागरिक, केवळ वंश, धर्म, जात, जन्मस्थान, लिंग किंवा त्यांपैकी कोणत्याही कारणास्तव, खालील संदर्भात कोणतेही दायित्व, अपंगत्व, निर्बंध किंवा अटीच्या अधीन राहणार नाही:

o सार्वजनिक ठिकाणी प्रवेश

o टाक्या, विहिरी, घाट इत्यादींचा वापर ज्यांची देखभाल राज्याने केली आहे किंवा ज्या सामान्य जनतेसाठी आहेत.

• लेखात असेही नमूद केले आहे की हा लेख असूनही महिला, मुले आणि मागासवर्गीयांसाठी विशेष तरतूद केली जाऊ शकते.

सार्वजनिक रोजगाराच्या बाबतीत संधीची समानता (अनुच्छेद 16)

कलम 16 सर्व नागरिकांना राज्य सेवेत समान रोजगार संधी प्रदान करते.

• वंश, धर्म, जात, लिंग, जन्मस्थान, वंश किंवा निवासस्थानाच्या आधारावर सार्वजनिक नोकरी किंवा नियुक्तीच्या बाबतीत कोणत्याही नागरिकांशी भेदभाव केला जाणार नाही.

• मागासवर्गीयांसाठी विशेष तरतूदी प्रदान करण्यासाठी याला अपवाद केला जाऊ शकतो.

अस्पृश्यता निर्मूलन (अनुच्छेद 17)

कलम 17 अस्पृश्यता पाळण्यास मनाई करते.

• सर्व प्रकारातील अस्पृश्यता नाहीशी केली जाते.

• अस्पृश्यतेमुळे उद्भवणारे कोणतेही अपंगत्व गुन्हा ठरवले जाते.

पदव्या रद्द करणे (अनुच्छेद 18)

कलम 18 शीर्षके रद्द करते.

• शैक्षणिक किंवा लष्करी पदव्या वगळता राज्य कोणतीही पदवी प्रदान करणार नाही.

• ही कलम भारतातील नागरिकांना परदेशी राज्याकडून कोणत्याही पदव्या स्वीकारण्यास प्रतिबंधित करतो.

- ही कलम ब्रिटीश साम्राज्याने बहाल केलेल्या राय बहादूर, खान बहादूर इत्यादी पदव्या रद्द करतो.
- पद्मश्री, पद्मभूषण, पद्मविभूषण, भारतरत्न यांसारखे पुरस्कार आणि अशोक चक्र, परमवीर चक्र यासारखे लष्करी सन्मान या श्रेणीतील नाहीत.

byjusexamprep.com